

**NAUČNOM VEĆU MEDICINSKOG FAKULTETA
UNIVERZITETA U BEOGRADU**

Na sednici **Naučnog veća** Medicinskog fakulteta u Beogradu, održanoj dana 18.03.2024. godine, broj 19/XXII-3/3-SS imenovana je komisija za ocenu završene doktorske disertacije pod naslovom:

„Efekti primene perifernih nervnih blokova kolena na postoperativnu kontrolu bola i funkcionalne rezultate nakon ugradnje totalne proteze kolena”

kandidata dr Svetlane Srećković, zaposlene u Centru za anesteziologiju i reanimatologiju Univerzitetskog kliničkog centra Srbije, kao lekar specijalista anesteziologije i reanimatologije. Mentor je prof. dr Marko Kadija i prof. dr Nebojša Lađević.

Komisija za ocenu završene doktorske disertacije imenovana je u sastavu:

1. Prof. dr Goran Tulić, redovni profesor, Medicinski fakultet, Univerzitet u Beogradu
2. Prof. dr Ivan Palibrk, vanredni profesor, Medicinski fakultet, Univerzitet u Beogradu
3. Prof. dr Radmilo Janković, vanredni profesor, Medicinski fakultet, Univerzitet u Nišu

Na osnovu analize priložene doktorske disertacije, komisija za ocenu završene doktorske disertacije jednoglasno podnosi Naučnom veću Medicinskog fakulteta sledeći

IZVEŠTAJ

A) Prikaz sadržaja doktorske disertacije

Doktorska disertacija dr Svetlane Srećković napisana je na 106 strana i podeljena na sledeća poglavlja: uvod, cilj istraživanja, materijal i metode, rezultati, diskusija, zaključci i literatura. U disertaciji se nalazi ukupno 22 grafikona, 21 tabela i 33 slike. Doktorska disertacija sadrži sažetak na srpskom i engleskom jeziku, biografiju kandidata, podatke o komisiji.

U **uvodu** je opisana anatomija zgloba kolena, tipovi artroplastika kolena, indikacije za njihovu ugradnju kao i komplikacije koje prate ovu hirurgiju. Jasno je opisana patofiziologija nastanka akutnog postoperativnog bola, procena njegovog inteziteta kao i dostupni terapijski modaliteti lečenja. Kao jedan od terapijskih modaliteta u okviru multimodalnog koncepta analgezije, opisani su tipovi perifernih nervnih blokova koji se koriste u ovoj hirurgiji, kao i priprema za njihovo izvođenje, neophodna oprema i tehnike. Deo uvoda odnosi se na tipove lokalnih anestetika, mehanizam njihovog delovanja, lokalnu i sistemsku toksičnost i načine lečenja. Pored ovoga, opisan je i mehanizam nastanka, karakteristike, faktori rizika kao i prevencija hroničnog posthirurškog bola (eng. Chronic post-surgical pain-CPSP).

Ciljevi rada su precizno definisani i uključivali su procenu postoperativne analgetske efikasnosti primenjenih perifernih nervnih blokova nakon ugradnje totalne proteze kolena. Takođe procenu postoperativne jačine bola u periodu mirovanja i tokom obavljanja aktivnosti, ispitivanje efikasnosti primenjene kombinacije blokova na prevenciju pojave hroničnog bola i ispitivanje funkcionalnog statusa bolesnika dve godine nakon operativnog lečenja.

U poglavlju **Materijal i metode** navedeno je da je istraživanje rađeno na Klinici za ortopedsku hirurgiju i traumatologiju Univerzitetskog kliničkog centra Srbije. Istraživanje je bilo odobreno od strane Etičke komisije Medicinskog fakulteta u Beogradu i sprovedeno u skladu sa etičkim principima i smernicama. Definisani su kriterijumi za ulazak pacijenta u studiju, za obe grupe pacijenata, kao i kriterijumi za isključivanje. U istraživanje su uključeni

bolesnici sa potpunom medicinskom dokumentacijom vezanom za istraživanje, koji su podeljeni u dve grupe u zavisnosti od toga da li su u postoperativnom periodu dobili kombinaciju dva periferna nervna bloka. Kod svih bolesnika uključenih u istraživanje zabeleženi su preoperativno demografski podaci (pol, starost, indeks telesne mase), komorbiditeti, preoperativno prisustvo i intenzitet bola u operativnom regionu ili nekom drugom delu tela. Precizno je naveden operativni i postoperativni protkol za sve bolesnike. Intenzitet bola određivan je korišćenjem Numeričke skale ocenjivanja (eng. Numerical Rating Scale - NRS). Detaljno je opisana metodologija određivanja rezultata. Svi upitnici koji su korišćeni u studiji su detaljno opisani, a pojašnjen je i način skorovanja.

U poglavlju **Rezultati** detaljno su opisani i jasno predstavljeni svi dobijeni rezultati.

Diskusija je napisana jasno i pregledno, uz prikaz podataka drugih istraživanja sa uporednim pregledom dobijenih rezultata doktorske disertacije.

Zaključci sažeto prikazuju najvažnije nalaze koji su proistekli iz rezultata rada. Korišćena **literatura** sadrži spisak od 204 reference.

B) Provera originalnosti doktorske disertacije

Vrednost Similarity indexa dobijenu proverom originalnosti doktorske disertacije, odnosno utvrđen procenat podudarnosti, korišćenjem programa iThenticate za doktorsku disertaciju dr Svetlane Srećković iznosila je 7%. Provera podudarnosti je urađena na dan 18 januara 2024. godine. Ovaj stepen podudarnosti posledica je citata, ličnih imena, bibliografskih podataka o korišćenoj literaturi, opštih mesta i podataka, kao i prethodno publikovanih rezultata doktorandovih istraživanja, koji su proistekli iz njegove disertacije, što je u skladu sa članom 9. Pravilnika o postupku provere originalnosti doktorskih disertacija koje se brane na Univerzitetu u Beogradu („Glasnik Univerziteta u Beogradu”, broj 204/18).

C) Kratak opis postignutih rezultata

Ovo istraživanje je pokazalo da kombinacijom bloka aduktor kanala (ACB) i IPACK bloka (eng. Infiltration in the space between the Popliteal Artery and the Capsule of posterior Knee) posle totalne artroplastike kolena obezbeđuje se adekvatna analgezija tokom mirovanja u prvih 24h postoperativno. Tako je u grupi sa blokom 91.46% bolesnika imalo bol tokom mirovanja prosečnog intenziteta 1.5, a u kontrolnoj grupi nije bilo bolesnika bez bola i prosečan intenzitet bio je 3.

Kombinacijom ACB i IPACK bloka obezbeđena je adekvatna analgezija tokom obavljanja fizičke aktivnosti. Prilikom fleksije stopala 56 (68.3%) bolesnika u grupi sa blokom je osetilo bol prosečnog intenziteta 1.55, a u kontrolnoj njih 80 (95.2%) je imalo bol prosečnog intenziteta 3.75. Tako su svi bolesnici u grupi sa blokom mogli da podignu operisanu nogu u punoj ekstenziji i zadrže 10 sekundi. U kontrolnoj grupi samo osam bolesnika je izvelo ovu aktivnost pri čemu je intenzitet bola bio 8.62.

Takođe kombinacijom ACB i IPACK bloka značajno se doprinelo smanjenju potrošnje opioida. Razlika između grupa postojala je u broju bolesnika kojima je bio potreban opioidni analgetik i u primenjenoj dozi. 23.17% bolesnika u grupi sa blokom koristilo je opioidni analgetik u prosečnoj dozi od 9.74 mg, dok je u kontrolnoj grupi svima bio neophodan u prosečnoj dozi od 30.63 mg. Od 24h - 48h postoperativno u grupi sa blokom opioidni analgetik je koristilo 15.85% u prosečnoj dozi od 11.62 mg a u kontrolnoj 48.81% u dozi od 13.9 mg.

Funkcionalni oporavak bolesnika procenjivan je određivanjem vrednosti funkcionalnih testova, KOOS-a i njegovih podskala, kao i FJS-a koje su značajno bile više kod bolesnika koji su u postoperativnom periodu dobili kombinaciju perifernih blokova.

Ovakav vid postoperativne analgezije doprineo je smanjenju postoperativnih komplikacija kao što su mučnina i pospanost. Mučninu nije imao nijedan bolesnik u grupi sa blokom, dok je 28.6% bolesnika imalo u kontrolnoj grupi. Pospanost je bila prisutna kod 5% u grupi sa blokom i kod 58.33% bolesnika u kontrolnoj grupi.

Primena ACB i IPACK bloka uticala je na smanjenje incidence hroničnog posthirurškog bola. U kontrolnoj grupi 20.24% bolesnika i 6.1% u grupi sa blokom imalo je CPSP dve godine posle artroplastike kolena.

Bolesnici sa CPSP imali su veći intenzitet bola ne samo tokom mirovanja već i obavljanja fizičke aktivnosti, značajnu veću potrošnju opioidnih analgetika i niži skor funkcionalnih testova.

Kao faktori od značaja za prisustvo CPSP-a dve godine posle artroplastike kolena identifikovani su: preoperativni intenzitet bola, bol pri mirovanju i tokom aktivnosti, kao i potrošnja opioidnih analgetika u prva 24h postoperativno; kao i KOOS sa podskalama posle šest i dvanaest meseci od artroplastike kolena.

Granične vrednosti ispitivanih faktora za prisustvo CPSP-a dve godine posle artroplastike kolena bili su: intenzitet preoperativnog bola veći od 5.5, bol pri mirovanju 2.35, bol pri punoj fleksiji kolena i stopala intenziteta većeg od 2.5 kao i potrošnja opioidnih analgetika veća od 8 mg i vrednosti KOOS-a šest meseci posle operacije od 78% i dvanaest meseci od 80.5%.

D) Uporedna analiza doktorske disertacije sa rezultatima iz literature

Istraživanje ove doktorske disertacije i njeni rezultati ukazuju na promene globalnog trenda povećanja broja bolesnika za ugradnju veštačkih zglobova, pre svega artroplastike kolena uzimajući u obzir faktore rizika kao što su starost, ženski pol, gojaznost, genetsku predispoziciju i velike povrede zglobova (Katz JN i sar. 2021.). Takođe u ovom istraživanju prosečna starost cele grupe ispitanika je bila 68 godina, od kojih je 68% osoba ženskog pola sa bolom u kolenu prosečnog intenziteta 6.

Preporukom međunarodnog konsenzusa o ishodima vezanim za anesteziju posle hirurgije (eng. *The International Consensus on Anesthesia - Related Outcomes after Surgery*) objavljenim 2019 .godine, neuroaksijalna anestezija se preporučuje nakon artroplastike kolena (Memtsoudis SG i sar. 2019.). Implementacija ovih preporuka predstavljala je značajnu promenu u svakodnevnoj praksi za mnoge anesteziologe, pokazujući da je neuroaksijalna

anestezija i dalje nedovoljno iskorišćena (Liu J i sar, 2019.). Pokazano je da je neuroaksijalna anestezija povezana sa manje komplikacija ili bez razlike u komplikacijama nakon artroplastika kolena. Postojao je niži rizik za nastanak tromboembolijskih komplikacija i potrebe za transfuzijom krvi, kao i nastankom infekcija, kao i niži rizik za nastanak akutne bubrežne i respiratorne insuficijencije, manjim brojem prijema u jednicu intenzivnog lečenja kao i stope ponovnih prijema i kraćeg trajanja bolničkog lečenja. Međutim značajne razlike između ova dva tipa anestezije nisu pokazane kada je u pitanju smrtni ishod, moždani udar ili druge komplikacije CNS-a, kao i kardiološke i gastrointestinalne komplikacije (Memtsoudis SG i sar, 2019.). Dodatni faktori koji mogu uticati na ishod su i upotreba proceduralne sedacije i njena dubina. Odbijanje bolesnika, koagulopatija ali i postojanje komorbiditeta predstavljaju razloge izbora opšte anestezije (Memtsoudis SG i sar, 2019.). Tip anestezije treba da bude u skladu sa zahtevom bolesnika, individualno prilagođen, uzimajući u obzir komorbiditete i stepen njihove optimizacije (Golaz R i sar. 2021, Osinski T i sar, 2019.). U ovom istraživanju 66% ispitanika je dobilo spinalnu anesteziju, a 34% opštu anesteziju. Visok procenat izbora opšte anestezije je objašnjen ne samo odbijanjem bolesnika već i postojanjem komorbiditeta, 48% je bilo ASA statusa III.

Rezultati ove doktorske disertacije su pokazali da kombinacijom ACB i IPACK bloka je obezbeđena adekvatna postoperativna analgezija tokom mirovanja i obavljanja fizičke aktivnosti. Ovi nalazi u skladu su sa meta-analizom Guo J. i sar. (2022.) koja je uključivala 14 randomizovanih kliničkih studija, i pokazali su da kombinacija ACB i IPACK bloka obezbeđuje: niži intenzitet bola i tokom mirovanja i fizičke aktivnosti u neposrednom postoperativnom periodu bez uticaja na motornu snagu kvadricepsa; smanjuje ukupnu potrošnju opioida kao i dužinu bolničkog lečenja. Takođe, Et i sar. (2022.) u randomizovanom istraživanju poredili su efikasnost tri analgetska režima: samo ACB, ACB + IPACK i LIA + ACB. Pokazali su da se dodavanjem IPACK bloka ACB-u postiže poboljšanje postoperativne analgezije, smanjuje potrošnja opioida, poboljšava funkcionalnost i smanjuje dužina boravka u bolnici.

Iako ugradnja totalne proteze kolena znatno poboljšava prognozu bolesnika, omogućavajući oslobađanje od bola i obezbeđujući ponovno uspostavljanje funkcionalnosti

zgloba kolena, kod 10-20% bolesnika postoji CPSP umerenog do jakog intenziteta (Tang S. i sar. 2023.). CPSP predstavlja ogroman klinički izazov sa velikim ekonomskim ali i zdravstvenim posledicama i za bolesnike i za društvo (Laigaard J. i sar. 2022.). Kod bolesnika sa visokim rizikom od CPSP-a, sa anksioznošću ili depresijom, predlaže se i odustajanje od hirurškog lečenja koje je teško izvodljivo u kliničkoj praksi usled nedostatka alternativnih tretmana lečenja. Takođe, izbegavanje oštećenja kolateralnog tkiva tokom same hirurgije je najočiglednija preventivna mera ali je teško postići tokom artroplastike kolena (Laigaard J. i sar. 2022.). Visok nivo bola u neposrednoj postoperativnoj fazi ograničava rehabilitaciju i povezan je sa CPSP-om kao rezultat centralne senzitivizacije ili periferne inflamacije (Gilron I. i sar. 2017.). Preoperativni bol većeg intenziteta je povezan sa lošijim dugoročnim ishodima i predstavlja faktor rizika za nastanak CPSP-a 6 meseci do 5 godina posle TKA (Montes A. i sar, 2020. Ashoorion V. i sar. 2023.). U ovom istraživanju je takođe pokazano da preoperativni intenzitet bola (cut off:5.5 NRS) predstavlja faktor rizika za nastanak CPSP dve godine posle TKA.

Perioperativna regionalna anestezija smanjuje rizik od CPSP-a u većini do sada proučavanih vrsta hirurgije (Weinstein EJ i sar. 2018.). Tako je pokazano smanjene incidence CPSP epiduralnom analgezijom nakon torakotomije i paravertebralnim blokovima u hirurgiji raka dojke (Rosenberger DC i sar. 2022.). Ova disertacija je pokazala da je 6.1% bolesnika u grupi sa blokom imalo CPSP dve godine posle TKA i 20.24% u grupi bez bloka.

E) Objavljeni radovi koji čine deo doktorske disertacije

1. Sreckovic SD, Tulic GDZ, Jokanovic MN, Dabetic UDJ, Kadija MV. Delayed foot drop after a combination of the adductor canal block and IPACK block following total knee arthroplasty. *J Clinl Anesth* 2021;73:110363. **M21a IF 9,375**

2. Sreckovic S, Ladjevic N, Milicic B, Tulic G, Milovanovic D, Djukanovic M, Kadija M. Chronic post-surgical pain after knee arthroplasty: a role of peripheral nerve blocks. *Front Med (Lausanne)*. 2024 Jan 11;10:1335405. doi: 10.3389/fmed.2023.1335405 **M22 IF 3,9**

3. Sreckovic S. Ladjevic N, Kadija M. Chronic post-surgical pain after total knee arthroplasty - risk factors and prevention. Medicinski podmladak. doi: 10.5937/mp75-46867

F) Zaključak (obrazloženje naučnog doprinosa)

Doktorska disertacija „**Efekte primene perifernih nervnih blokova kolena na postoperativnu kontrolu bola i funkcionalne rezultate nakon ugradnje totalne proteze kolena**” dr Svetlane Srećković predstavljaju originalan naučni doprinos u razumevanju efekta primene perifernih nervnih blokova u kontroli akutnog postoperativnog i hroničnog posthirurškog bola. Kombinovanom primenom perifernih nervnih blokova, kao dela multimodalne analgezije nakon ugradnje totalne proteze kolena, doprinosi se adekvatnoj analgetskoj efikasnosti ne samo u miru nego i tokom izvođenja aktivnih pokreta. Takođe značaj primene nervnih blokova je i u značajnom smanjenju ukupne potrošnje opioidnih analgetika kao i postoperativnih komplikacija. Ova disertacija ukazala je na značaj kontrole akutnog postoperativnog bola i njen uticaj na funkcionalni oporavak bolesnika posle artroplastike kolena. Takođe ovo istraživanje pokazalo je i povoljan efekat primene perifernih nervnih blokova u prevenciji hroničnog bola dve godine nakon hirurgije. Rezultati ove disertacije potkrepljuju i saznanja o faktorima rizika hroničnog bola. Takođe ovom disertacijom određene su i granične vrednosti ispitivanih faktora za prisustvo CPSP-a dve godine posle TKA bili su: intenzitet preoperativnog bola veći od 5.5, bol pri mirovanju 2.35, bol pri punoj fleksiji kolena i stopala intenziteta većeg od 2.5 kao i potrošnja opioidnih analgetika veća od 8 mg i vrednosti KOOS-a šest meseci posle TKA od 78% i dvanaest meseci od 80.5%.

Rezultati ove doktorske disertacije bi mogli da pomognu u razumevanju nastanka hroničnog posthirurškog bola posle artroplastike kolena kao i da ukažu na moguće strategije pri operativnom lečenju i postoperativnoj reedukaciji.

Ova doktorska disertacija je urađena prema svim principima naučnog istraživanja. Ciljevi su bili precizno definisani, naučni pristup je bio originalan i pažljivo izabran, a metodologija rada je bila savremena. Rezultati su pregledno i sistematično prikazani i diskutovani, a iz njih su izvedeni odgovarajući zaključci.

Na osnovu svega navedenog, i imajući u vidu dosadašnji naučni rad kandidata, komisija predlaže Naučnom veću Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu da prihvati doktorsku disertaciju dr Svetlane Srećković i odobri njenu javnu odbranu radi sticanja akademske titule doktora medicinskih nauka.

U Beogradu,

Mentor:

Prof. dr Marko Kadija

Mentor:

prof. dr Nebojša Lađević

Članovi Komisije:

Prof. dr Goran Tulić

Prof. dr Ivan Palibrk

Prof. dr Radmilo Janković
